

Costache Negru pe alb Scrisori

Scrisoarea III (Vandalism)	23
Scrisoarea IV (Un poet nechioscat)	39
Scrisoarea V (Iepureni)	57
Scrisoarea VI (Cetățuia lui M. Negru)	77
Scrisoarea VII (Calipso)	83
Scrisoarea VIII (Pentru ce răganii nu sunt români)	89
Scrisoarea IX (Filologie provințială)	99
Scrisoarea X (Despre Mitropolis Moldavici)	107
Scrisoarea XI (Amintire funebra)	115
Scrisoarea XII (Picătă și Tăndări)	123
Scrisoarea XIII (Luminări)	131
Scrisoarea XIV (Critică)	139
Scrisoarea XV (Critică)	147
Scrisoarea XVI (Critică)	155
Scrisoarea XVII (Critică)	163

Cuvânt-înainte și note de
Nicolae Manolescu

Cuprins

Cuvânt-înainte de Nicolae Manolescu	9
Costache Negrucci – extras din <i>Istoria literaturii române pe înțelesul celor care citesc</i>, de Nicolae Manolescu	11
Scrisoarea I (Primblare).....	17
Scrisoarea II (Rețetă)	22
Scrisoarea III (Vandalism).....	25
Scrisoarea IV (Un poet necunoscut)	30
Scrisoarea V (Iepurărie)	35
Scrisoarea VI (Catacombele M. Neamțu).....	38
Scrisoarea VII (Calipso)	42
Scrisoarea VIII (Pentru ce țiganii nu sunt români)	45
Scrisoarea IX (Fiziologia provincialului).....	59
Scrisoarea X (Despre Mitropolia Moldaviei)	63
Scrisoarea XI (Amintire funebră)	66
Scrisoarea XII (Pâcală și Tândală)	68
Scrisoarea XIII (Lumânărică).....	74
Scrisoarea XIV (Critică)	77
Scrisoarea XV (Critică)	81
Scrisoarea XVI (Critică)	84
Scrisoarea XVII (Critică)	86
Scrisoarea XVIII (Slavonisme)	89
Scrisoarea XIX (Ochire retrospectivă).....	92

Scrisoarea XX (Statistica lupilor).....	100
Scrisoarea XXI (Trisfetitele).....	103
Scrisoarea XXII (Istoria unei plăcinte).....	105
Scrisoarea XXIII ('H τὰυ ή épí τάν)	108
Scrisoarea XXIV (Un vis).....	111
Scrisoarea XXV (Omul de țară)	115
Scrisoarea XXVI (Proprietate păgubitoare).....	119
Scrisoarea XXVII (Un proțes de la 1826).....	122
Scrisoarea XXVIII (Pelerinagiu)	125
Scrisoarea XXX (Băile de la Ems)	136

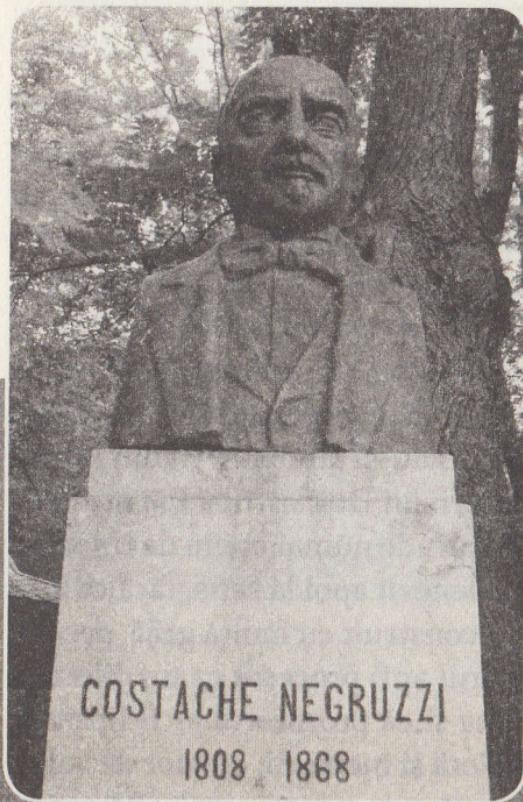
COSTACHE NEGRUZZI

(1808 - 24 august 1868)

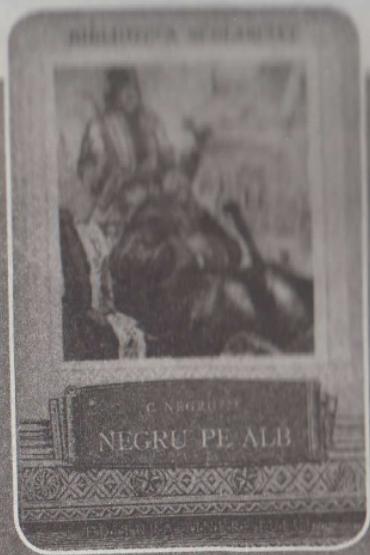
Ar fi fost, dacă e să ne luăm după gura murdară a lui Costandin Sion din **Arhondologie**, de origine joasă și fuseseră aduși, Costache și fratele lui, de tată și de un unchi „cu carul cu cercuri de la pădure”, ca să fie recomandați boierului Balș, dar aşa de prost îmbrăcați, încât a trebuit Negruțoaia, mama copiilor, să le scoată „antereoasele ce avea de alărgé, și giubeluțile, și le-au dat în trăsură și schimburi”. Smolitul la chip Costache a fost un prozator incomparabil, deși a părut neglijent cu opera lui, publi cându-și Tânziu un volum intitulat, probabil la sugestia lecturii lui Dumas-fils, **Păcatele tinerețelor**. Dacă volumul cuprinde numai opere de tinerețe, este pentru că Negruzzi s-a lenevit apoi la scris, fără ca asta să însemne că volumul nu e construit cu multă grijă, ceea ce infirmă ideea unora că autorul ar fi procedat ca un diletant. La fel de puțin adevărat este și că prozatorul ar fi lipsit de „invenție, mărginit la anecdote și memorii, creator de valori de interpretare artistică”, după cum a susținut G. Călinescu. Toate acestea izvorăsc din ignorarea specificului prozei *Biedermeier*. Negruzzi a respirat în atmosfera romantică înainte de a scrie el însuși literatură. Traducerile și prelucrările

lui datează din anii 1830. Începutul la **Zoe** este balzacian, cum va fi și al **Misterelor Parisului** al lui Sue, din care se vor inspira mai toate romanele noastre de început. **O alergare de cai** este o mică bijuterie de precizie tehnică. Aspectul e de ficțiune memorialistică. Nuvela lui Negruzzî înfățișează un exemplu de intertextualitate și de alternare a registrelor stilistice neobișnuit în proza epocii. Nuvela **Alexandru Lăpușneanul** este un clasic al genului, citită de noi toți încă din școală și prețuită de toți istoricilor literari, în pofida abuzului de convenții narrative caracteristice epocii. Istoricii au avut mereu probleme cu definirea facturii prozei din **Negru pe alb**. Ne-a scos din impas *Biedermeier-ul*, din bagajul căruia fac parte scrisorile, adevărate sau false, notele de jurnal, amintirile, portretele (între care acela al caraghiosului Daniil

Bustul lui Costache Negruzzî din Parcul Copou, Iași
(Sursă foto: Sb2s3, <https://commons.wikimedia.org>)

Volumul *Negru pe alb*, ediție de bibliografie școlară din 1953 apărută la Editura Tineretului

Scavinschi, client și al lui Eminescu) și atâtea altele din speciile literaturii nonficiționale. Ca un adevărat om al epocii sale, Negruzz și-a cultivat grădina proprie în cel mai deplin spirit domestic, idilic și jucăuș, scriind **Flora română** în maniera unui horticultor cuminte și a unui prozator excepțional.

Nicolae Manolescu – *Istoria literaturii române pe înțelesul celor care citesc*, Editura Paralela 45, 2014

Scrisoarea I (Primblare)

Mai 1837

După ce trece Podul Iloaei – mișeniță de judani stremțosi¹ și puturoși – călătorul respiră mai ușor mergând prin bogate fânațe și mănoase semănături, întovărășit de melodiașa cântare a crestoasei ciocârlii și a fricoasei prepelițe, pre care o precurmă² din când în când cristeiul cu răgușitul glas. El s-ar lasă bucuros la o dulce reverie, dacă pocnetele biciușei postilionului³ și prozaicele lui răcnete nu l-ar turbura. Dar iacă te apropii de Târgu-Frumos! Să nu te luneci a judeca după nume și lucru! câte lucruri și câți oameni își ascund nimiccia sub pompoase numiri!

Acest târg a fost odată rezidință domnească; acum însă nici o urmă de Antichitate în el nu se mai vede, decât numai o biserică făcută de Ștefan Marele; pe urmă ajunse a fi capitalie de ținut, iar acum nici aceea nu este. Târgul-Frumos de ce merge, se face urât.

Nu departe de aici, sunt apele minerale de Strungă, de însemnător folos la felurite boale; ele sunt însă neîngrijite. Pătimășul nu numai că nu găsește îndemânările trebuitoare, dar e nevoie să-și facă și casă de locuit; pentru aceasta, mulți părăsesc de a-și căuta lecuirea în patria lor, și sunt siliți a

¹ Mișeniță, amestec (de oameni); *stremțos*, zdrențăros.

² A *precurma*, a întrerupe.

³ Postilion, vizitiul unui poștalion.

cheltui sume însemnatăoare ca să se ducă să găsească asemene ape la Mehadia sau la Baden. În campania trecută, mulți din bolnavii ruși s-au vindecat aice.

Aproape de Târgul-Frumos sunt încântătoarele domene a Ruginoasei. Călătorul primind aici ospitalitate, uită necezele unui supărător drum. El pare că se trezește transportat ca prin un farmec în un castel descris de Walter Scott, unde găsește pe lângă mărirea feodalității, gospodăria Poloniei și eleganța Franței; și dacă vechii noștri boieri – sprijeni a patriei și a tronului – ar fi avut idee de arta heraldică, negreșit n-ar fi uitat a scrie pe scutul lor deviza vechii Engliteri *Dieu et mon droit*¹. Dar să ne întoarcem la drumul nostru. Vezi într-acea vale frumoasă – adevărat peizaj a Elveției – acel palat gotic, împregiurat de modeste case țărănești? Acolo sunt Miclăușenii. O cucerie sfântă te cuprinde privind cea bisericuță cungjurată de morminte îmbrăcate de răcoroasă pajiște. Crucele aste de lemn umbrite de sălcii pletoase vorbesc mai mult inimii decât mărețele mausolee de bronz și marmoră ce arată lumiei deșertăciunea oamenilor. Toate vestesc aici liniștea sufletului și dulceața vieții câmpenești.

Să ne oprim aici în deal, ca să ne uităm puțin la acea frumoasă casă de pe culme, ce se pare zidită de mâna zânelor. Acolo este Șcheea.

Pe șesul acesta s-au înfrânt ambițioasele planuri a unguerenitului român Matias Corvin, cărui de i-ar fi lipsit ambiția, dupre talentele și virtuțile lui, istoria pe dreptul l-ar pune în rândul lui Tit² (Titus Flavius Vespasianus), ce numea perdută ziua în care nu i se înfățoșa prilej să facă vreun bine. Nu știi însă de ce privirea se ostenește a se uita mult la această prea regulată arhitectură; poate pentru că lucrările nouă n-au acel grandios ce se vede în toate lucrurile bătrâne. Aici pe vale curge Siretul; mai încolo, pe un pestriț prundis se leagănă trândava Moldovă. Întocmai ca o cochetă, după ce face multe cotituri, în sfârșit lângă Roman, vine de s-aruncă în brațele Siretelui, amorezului ei.

¹ Fr. „Dumnezeu și dreptul meu”.

² Titus, fiul lui Vespasian (79-81).

Drumul mare este prin mijlocul a câteva sate de unguri, aduși și locuiți aice de domnii români în vremea necurmătelor bătăliei ce aveau cu rigatul Ungariei, căci țara pustiindu-se adese de năpădirile dușmănești, domnii o împoporau cu prinșii ce luau de la vecinii lor. Colonii de aceste sunt și în Besarabia, unde multe sate sunt locuite și până astăzi cu ruși (malorosiani¹).

În vremea aceasta am ajuns la Roman, dar trebuie să ne coboram din trăsură, și n-ar fi nici o greșală dacă am merge pe jos până la gazdă, căci prin bortele șoselei de pe ulya Romanului, suntem în risc să ne prăvălim, și să ne rupem gâtul.

Politia Romanului întemeiată de romani și numită Praetoria Augusta și mai apoi Forum Romanorum, este catedră episcopală și capitală de ținut. Biserica episcopiei nu se deosebește prin altă decât prin o clopotniță de mulți ani începută și tot nesfârșită. Nimic mai frumos decât situația acestui târg pe un vesel podis îmbrășoșat de Siret și Moldova, și nimic mai urât și mai trist decât casele lui. Un lanț de dughene de lemn, mucede de vechie, cu lungi și spânzurate streșine, în care pentru toată marfa un rufos judan întinde traiste, frânghii și băuturi, alcătuiesc una și singura ulyă a Romanului. Odată însă acest târg a fost mai locuit, cum se cunoaște din multe case ce sunt acum pustii.

Aproape de Roman, pe moșia Gădinții, se mai văd încă urme din risipurile cetății Smeredava. Dar iacă am venit la Moldova. Vornicul Ureche zise că numele țării vine de la ea² și de la căpuca³ lui Dragoș; greșăște însă bunul bătrân în astă închipuire ce și-a făcut-o singur. Țara fu numită pentru frumusețea ei de romani *Molis Dacia* sau *Molis Davia*, și râul și-a luat numele de la țară. Aici iar pedestri trebuie să trecem podul, dacă vrem să scăpăm întregi, căci podelele joacă ca tușele clavirului⁴.

Negura de neplăcere ce îți dă înăuntrul Romanului să împrăștie îndată ce ai ieșit din el. Drumul de ce merge, se

¹ *Maloruși*, „ruși negri”, ucrainieni.

² Adică numele țării de la râu.

³ *Căpuacă*, femela copoiului.

⁴ *Tușele clavirului*, clapele pianului.

face mai vesel și mai pitoresc. Culmele aste îmbrăcate cu rădiuri¹ umbroase, satele aste cu aşezările mândre, munții azurii ce se privesc în depărtare, vegetația astă vie, toate te fac să uiți urâtul târgurilor. Satul prin care trecem este Bozienii; dincolo, în stânga, sunt Budeștii. Toate sunt frumoase în ținuturile Romanul și Neamțul ce se par o grădină. Natura pe toate le-a înzestrat deopotrivă; le deosebește numai gustul proprietarului.

Să nu trecem cu nebăgare-n seamă pe lângă Bălănești. În iazul acesta, precum odinioară în fântâna Ipocreni², ades se scaldă Muzele.³

Mergând înainte nu te poți opri de a privi cu răpire astă încântătoare vale ce se desfășură dinainte-ți ca un covor. Vezi cel pârâu care o despică în lung și seamănă de departe cu o cordea⁴ albă? Se numește Cracău. Artistul ar zugrăvi *con amore* acele sate vesele împregiurate de grădini ce se prelungesc pe ambe malurile lui, și acest întreit sir de munți ce se întind în amfiteatru pe orizon, tufoși și creți ca freza unei marcheze din veacul XIV deasupra căroră în depărtare domnește Pionul, spărgând norii cu pleșuvul său creștet.

Iacă intrăm într-o văgăună ce pe ce merge se strâmtează. Vezi cele căsuțe grămadite sub poalele stâncosilor munți? Ia-ți pălăria și te pleacă; acesta e târgul Petrii⁵! Râulețul care l-am trecut de vro trei ori, călcându-l în picioare cu dispreț, profund de o palmă și abia zuzuind⁶ pe prundiș, cutremură-te, căci e Huejdul! Când Carpații se mânie pe petreni și le trimit nori ca să-și verse ploaie piste târgul lor, Huejdul acest lin și ticnit, râulețul acest nensemnat se îmflă, prăvale orice-i iasă nainte, și furios sparge, trage, îneacă și după ce își răzbună de cei ce nu-l băgau în seamă, merge spumegând de se perde în alte ape, agerul pârâu!

¹ Rădiuri, păduri.

² Hippocrene, în mitologia greacă, fântână pe muntele Helicon, dedicată celor nouă muze ce-și aveau lăcașul pe acest munte; literal, înseamnă fântână calului.

³ Pe atunci locuia acolo prietenul nostru fabulistul A. Donici (*n.a.*).

⁴ Cordea, panglică.

⁵ Adică Piatra Neamț.

⁶ A zuzui, a murmură, a susura.

Biserica astă roșie este iar de Ștefan înălțată în cinstea Mergătorului înainte. Îndată ce câștiga o izbândă asupra neprietenilor, el nu lipsea a ridica și un monument în care să se măreasă Dumnezeul războaielor și a îndurărilor; pentru aceasta în rar târg al Moldaviei nu vei găsi vreo urmă de a lui; și în vreme ce pomenirea multor urmași ai săi cu sunet a perit, lucrările eroului român după trei veacuri și jumătate stau încă întregi în Moldavia ca și numele lui în inimi române.

Mai la vale este altă bisericuță făcută de eteriști¹; singura urmă ce a mai rămas din vestita Eterie! După fuga lui Ipsilanti și a celorlalte căpitenii, Iordache Olimpiotî intrând în Carpați veni cu puțini bravi la Peatră și făcu astă biserică; apoi stornic în cugetul său, merse de se îngropă pentru relege și patrie sub zidurile Secului.

Poziția Petrii e foarte poetică. Ea stă între doi ascuțiți munțișori. Cest mai nalt se numește Petricica, celalalt, Cozla. Amândoi stau falnici și amenințători deasupra ei, scăldându-și picioarele în apele Huejdului ce serpuiește în vale, în vreme ce pe malurile lui, jună română culege *nu mă uita* ca să facă un buchet pentru amorezul ei.

Muntele e lăsat pentru poet, și poetul pentru munte. Aici, privind maiestatea naturii, el se inspiră de a cânta amorul și gloria, nu în zgromotul orașelor unde câte o privighitoare pribagă, în alei trase cu sfâraș, sloboade niște sonuri Tânji-toare și regulate ca muzica din Califul de Bagdat.

Osian cântă între zăpezile Nordului, subt un cer brumos și posomorât.

*Vale e me ama*².

Alăuta românească, 1837, 24 iunie

¹ Eterist, participant la Eteria, mișcarea revoluționară a grecilor din 1821 împotriva Imperiului Otoman.

² „Să fii sănătos”, formulă de salut latină.